

קריעה על שניים

טור יורה דעה הלכות אבילות סימן שענד

5 וכל מי שמתאבל עליו מתאבל עמו אם מת לו מת ומיהו דוקא בעודו בפניו אבל אם אינו בפניו א"צ לנהוג אבילות (חוץ מאשתו שאע"פ שמתאבל עליה אינו מתאבל עמה אלא כשמת אביה או אמה משום **כבוד חמיו וחמותו** אבל אם מת אחיה או אחותו או בנה ובתה מאיש אחר אינו מתאבל עמה

תורת האדם שער הסוף - ענין הקריעה

10 וכשם שקורע על קרובים שמתאבל עליהם כך קורע על שניים שלהם. **וכשהוא קורע על שניים שלהם אינו קורע אלא בפני הקרובים עצמן, כדרך שנוהג אבלות עמהם בבית** כדבעינן למימר קמן. **קורע שלא בפניהם לא יצא וחוזר וקורע בפניהם.**

15 **וכל הקורע בין על כל הקרובים בין על השניים שלהם אינו קורע אלא מעומד, קרע מיושב לא יצא,** דאמרינן (מו"ק כ' ב') אמימר שכיב לי בר בריה קרע עילויה אתא בריה קרע באפיה, אידכר דמיושב קרע קם קרע מעומד, א"ל רב אשי לאמימר קריעה מעומד מנ"ל אילימא משום דכתיב ויקם איוב ויקרע את מעילו אי נמי מויקם המלך ויקרע את בגדיו, אלא מעתה ועמד ואמר לא חפצתי לקחתה הי"נ והתניא בין עומד בין יושב בין מוטה חליצתה כשרה, א"ל התם לא כתיב ויעמוד ויאמר הכא כתיב ויקם ויקרע. **והרב ר' אברהם בר דוד ז"ל יש לו דרך אחרת בפ"י המעשה הזה,** וכך כתוב בפירושיו, ירושלמי, רב דמכת אחתיה, פקיד לחייא בריה כד תהא סליק לגביה הוי שלח סנדלך. ואי קשיא לך הא דאמימר דלא הוי בריה התם וקרע על בר בריה, **התם מידע ידיע דהוה אתי ברי' לגביה ומחויב למיקרע בהדיה, הילכך בשעת חימום עדיף לי'.** **ודברי תימה הן שאלו היתה קריעה זו כהוגן מפני שבנו יודע בה בסוף האיך קרע פעם אחרת כשבא בנו, אלא אמימר בשעת חימום קרע וטעה,** **וכשבא בנו וידע שאותה קריעה לאו בשעת חיובו עשאה, קרע פעם אחרת.**

25 **עוד כתב הרב ז"ל בקריעה מעומד, וא"ת נהי דלמצוה בעינן מעומד מדכתיב ויקם ויקרע, עכובא מנ"ל דאפילו דיעבד נמי לאו כלום היא, מדתניא ביה קרא באיוב ובדוד כדאמרינן בסמוך, אי נמי איכא למימר דאמימר אחמיר אנפשיה. גם אלו אינן דברים נכונים בעיני, שאפילו לענין חליצה דלא כתיב ויעמוד ויאמר כקריעה, לכתחלה מעומד בעינן, דבריייתא חליצה כשרה קתני ודיעבד משמע. ותניא בספרי בהדיא ועמד ואמר מלמד שאין אומרים דברים בעמידה, וכן כתב הרב רבינו הגדול והגאונים ז"ל בסדור החליצה. אבל כל עיקרנו לא בא רב אשי לשאלה זו אלא מפני שחזר אמימר **וקרע פעם אחרת,** א"ל קריעה מעומד בדיעבד מנ"ל אילימא מדכתיב בה עמידה והרי חליצה כתיב בה נמי עמידה ואין במשמע אלא לכתחלה אבל דיעבד אין עמידה מעכבת, ופריק התם לא כתיב ויעמד ויאמר אבל הכא כתיב ויקם ויקרע ועיכובא נמי משמע. **וכ"כ הרב ר"י בן גיאת ז"ל כדברינו, שאם קרע על השני שלא בפני הקרוב או שקרע מיושב על כל אדם לא יצא וחוזר וקורע.** וכן עיקר.**

חידושי הריטב"א מסכת מועד קטן דף כ עמוד ב

35 ת"ר כל האמור בפרשת כהנים שכהן הדיוט מטמא להם אבל מתאבל עליהם ואלו הן. **ותימה אמאי לא חשיב אשתו דכתיב כי אם לשארו וכו"ע מודו שהיא אשתו ובההיא ד[י]רושה (במדבר כ"ז) הוא דפליגי (ב"ב ק"ח ב' ק"ט ב'), וי"ל דלא איירי אלא בקרובים מחמת קורבא ולא מחמת קידושין,**

ועוד דבעי למיתני שיתאבל על שניים שלהם ואפי' אחיהם ואחיותיהם וסבירא ליה שלא אמרו בכבוד אשתו אלא חמיו וחמותו בלבד.

ואחותו הנשואה בין מאביו בין מאמו. פי' שאפילו מאביו הוצרכו להוסיף, דאילו במקרא אינו כתוב אלא הקרובה אליו, דהיינו פנויה או ארוסה, שהכהן מטמא להם.

40 כך מתאבל על שניים שלהם. פי' גם זה מן התוספת הוא.

ר"ש בן אלעזר אומר אינו מתאבל. פי' על שניים אלא על אבי אביו ועל בן בנו. פי' ולא על (שאר ולא על) שום שניים של שאר קרובים, וגם באביו הוא ממעט אחי אביו ואחות אביו, ואפשר שהוא ממעט ג"כ אבי אמו ובן בתו, או אפשר דאמו בכלל אביו ובתו בכלל בנו ולא דוקא, ואפשר נמי דלדידיה אינו מתאבל על קרובי אשתו ולא האשה על קרובי בעלה דהיינו חמיו ופליג אמתנייתא דלקמן, או אפשר והוא הנכון דמודה בחמיו ולא נחלק אלא על שני קרובים שהזכיר ת"ק דידיה.

45

חכמים היינו ת"ק איכא בינייהו עמו. פי' דלת"ק מתאבל על כל השניים אפי' שלא בפני הראשונים ולרבנן אינו מתאבל אלא כשהוא עם האבל כי הא דאמר רב לחייא בריה וכו', וה"ה דמצי למימר דאיכא בינייהו שני אשתו דלת"ק אינו מתאבל עליהם ולרבנן מתאבל אלא דלא ניחא ליה למימר דאיכא דפליג בחמיו וחמותו או בחמיה וחמותה, ובתוספות תירצו דתלמודא משמע ליה מלישנא דרבנן שבכל הנזכרים למעלה באו לחדש ולא להוסיף שניים אחרים מקרובים דלא איירי ביה ת"ק. ויש מרבתי ז"ל שאומרים דלכו"ע אינו מתאבל אלא על שניים של קורבא ולא על השניים אשר מחמת אישות כגון בנו שמתאבל על אשתו ובתו שמתאבלת על בעלה וכיוצא בהן אינו נוהג עליהן וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ב ה"ה), וא"ת אמאי לא אמרינן דהיינו דאיכא בין ת"ק ורבנן בתראי דרבנן בתראי אתו לטפויי קרובי אישות, י"ל דלא ניחא ליה לאוקומי רבנן בתראי בהכי, ועוד דאף בלישנא דר' עקיבא מצינן לאוקומינהו כי היכי דלוקמת לה דרבנן בתראי דסתמא קתני על שניים שלהם ואידך אוקימתא ניחא ליה טפי.

50

55

ולענין פסק הלכה איכא מאן דאמר דהלכתא כר"ש דהלכתא כדברי המקל באבל אלא דמודה רשב"א בחמיו, אבל ר"י ז"ל וכן רבינו אלפסי ז"ל ואחרים עמהם פוסקים כרבנן בתראי. וכן אומרים בתוספות כי כשהוא מתאבל על שניים של אחיו דוקא על בנו ובתו, אבל לא על אחי אחיו שאין לו שום קורבא בעולם עמו.

60

סבר למיתב עליה שבעה ושלשים. מהא שמעינן דעל שניים מתאבל אבלות גמורה וכדאמרינן נמי בהדיא בלישנא דת"ק, ורבנן בתראי לא מיעטו מדיני אבלות כלל אלא שיהא נוהג אבילות כן בפניו דוקא, הלכך אסור ג"כ בתוך ל' בגיהוץ ותספורת, ולא דוקא עמו בבית וכשיוצא לחוץ שאינו נוהג, דהא מיחזי כחוכא, ולא התירו אלא דברים שאינו ניכר שאינו נוהג לעצמו כגון דברים שבצינעא וכן בעיר אחרת.

65

ואסיקנא שלא אמרו בכבוד אשתו אלא חמיו וחמותו בלבד. ויש אומרים דכיון דביריתא רישא חמיו וחמותו דוקא, סיפא נמי דוקא, וחמיה וחמותה בלבד, דהא וכן קתני, ואחרים אומרים דהיא לגבי ידידיה טפי גרירא ונוהגת על כל קרובי בעלה ואידי דקתני רישא חמיו וחמותו בדוקא נקט סופא חמיה וחמותה ולא דוקא, וטעמא דמסתבר הוא, ועכשיו לא נהגו שום אבלות בשניים ולא בחמיו

70

לא בבית ולא בשדה, ויש אומרים כי סמך לקולא זו לפי שלא אמרו בכל שניים אלא מפני כבודם של ראשונים ועכשיו הם מוחלים על כבודם וכן באשה ובעלה.

אף על פי שאמרו אין אדם רשאי לכופ את אשתו. פי' שלא תתאבל על קרוביה. אבל מוזגת לו את הכוס כו'. ולא חיישינן שמא יבוא לידי תשמיש המטה כמו שחששו בנדה, דבאבלות הקלו כדאיתא בפ"ק דכתובות (ד' ב'), וקושיין מדקתני מרחצת לו וסתם רחיצת פניו ידיו ורגליו בחמין משמע שהיא 75
אסורה במקצת גופו דאילו בצונן אינו אסור אלא ברחיצת [כל] גופו.

אתא בריה קרע באפיה. פרש"י ז"ל דקרע אבא באפיה ברא, אידכר דמיושב קרע קם קרע מעומד קריעה שלישית, ואינו מחוור דלישנא דאידכר משמע שנזכר על הקריעה הראשונה, ואי בשניה קרע מעומד בדידה יצא ידי חובה כמו שיוצא בזו השלישית, ונצטרך לומר כי בשניהם קרע מיושב ולבתר 80
כן במעמד אחר נזכר וקרע בשלישית מעומד, ועוד דהו"ל למימר אתא בריה קרע באנפיה ובנוסחי דוקני אשכחן וקרע באנפיה בוא"ו, ובתוספות פירשו אתא בריה וקרע באנפיה, באפי אבא, לפי שקרע אביו מיושב שלא כהוגן, ולא היה רוצה לומר לו שטעה כאותה ששנינו פ"ק דקדושין (ל"ב א') לא יאמר לו אבא כך כתוב בתורה, אלא היה עושה מעשה כדי להזכירו ובה אידכר האב דמיושב קרע קם קרע מעומד, וזה נכון.

75 קריעה מעומד מנא לן. פי' אפי' לכתחילה וכ"ש לעכב כדמוכח מהאי עובדא.

כא עמוד א

בשלמא הכא כתיב ויקם ויקרע. פי' לישנא דקרא קפידא משמע שהיה יושב וקם, אבל התם מי כתיב יעמוד ויאמר דהא משמע על מי שהוא יושב שיעמוד, ועמד ואמר קאמר, לשון סיפור בעלמא, כדאמרינן בעלמא עומד ורואה והולך ומשקה.

90 והא דאמרינן הכא דחליצה בין עומד בין יושב בין מוטה י"ל דהיינו בדיעבד וכדקתני סיפא חליצתה כשירה, ואף על גב דעומד לכתחילה הוא אורחיה דתלמודא הוא דלא דאיך וקתני כולהו בין בין, הא לכתחלה בעי מעומד וכדתניא בספרי ועמד ואמר מלמד שאין בדיעבד אומרים דברים אלא מעומד, וקושיין (דהא) משום דאמרינן דקריעה מעכבת מעומד בדיעבד והיינו דאמרינן דמלישנא דכתיב ועמד ואמר מיסתיין למידק לכתחילה בלחוד, והא דאקשינן בריש פרק מצות חליצה (יבמות ק"ג א') מהא מתניתא לאמימר דאמר התם צריך למידחסייה לרגליה משום דמשמע לן דצריך לעכב 95
קאמר ויש כיוצא בו בתלמוד, וכן נראה דעת הגאונים ז"ל שכתבו בפסקיהם שאומרים דברים הללו בעמידה וכדאמרינן התם (שם ק"ו א') אמר לה בתי עמודי כלומר לחליצה, ויש אומרים דבחליצה אפי' לכתחילה יכולה להיות מיושב והיינו דפרכינן ממתניתא לאמימר התם אבל באמירת דברים כדי שישמעו יפה בעינן מעומד לכתחילה וכן ברקיקה כדי שיהא ניכר יפה וכן נראה דעת הרמב"ם

100 ז"ל (פ"ד מהל' יבום ה"ז), ולדבריו ברייתא דהכא משום קריאה ורקיקה נצרכה דכתיב בהו ועמד, וקתני תנא דרך כלל על כל החליצה ופרטיה שאפי' היו כולם ביושב ואפי' קריאה דכתיב בה ועמד כשרה בדיעבד מיהת ורבותא דמתניתא כולה משום קריאה הוא ומינה הוא דפרכינן הכא ונכון הוא, ובדוכתה (יבמות ק"ג א') כתבנו יותר מזה בס"ד.

ואמר רבי יוחנן שלא קיים כפיית המטה. כי אף על פי ששכב בארץ לא קיים מצות כפייה כיון שלא 105
כפה אותה, והיינו קושיין הכא דעל כרחין אי אפשר שלא קיים דוד כפיית המטה אלא ודאי אף על פי שכפה מטתו שכב בארץ והיינו מילתא יתירא כי דין ה[ו]א שיכפה מטתו וישכב עליה, ופרקינן

- מאי ארצה כעין ארצה ועל מטה כפוייה שכב ולא עבד מילתא יתירא, ומן התימה על הרמב"ם ז"ל
(פ"ה מאבל הי"ח) שכתב שאינו יוצא ידי חובה אלא א"כ ישן על מטה כפוייה ואף על פי שכפה
מטתו דאדרבה הכא משמע להדיא דמאן דעביד הכי מילתא יתירא הוא דעביד, וליכא למימר
110 דמעיקרא משמע לך כי דוד ישב על גבי הקרקע ולא כפה מטתו כלל דא"כ היאך לא קיים דוד כפיית
המטה, ועוד היכי מייתי לה לראיה דעביד מילתא יתירא אדרבה מילתא בצירתא הוא דעבד, אלא
ודאי כדאמרן, ובירושלמי (ה"ה) אמרו על ברייתא זו במקום דברי ר' יוחנן מפני שאמר איני כופה
את מטתי אבל אם אמר כופה אני את מטתי שומעין לו כלומר שומעין לו לישן על גבי כרים או על
גבי ספסל +נ"א, ע"ג מטה, ועי' לקי' כ"ז א', ונ"א לישיב ע"ג אודיני. + ואין צריך לומר על גבי קרקע
115 דההיא מילתא יתירא היא, וכן פוסק ר"י ז"ל וכן הרמב"ן ז"ל.
- ולא נהגו העולם בכפיית המטה, ויש אומרים לפי שרוב ישראל דרין בין הגוים ואומרים שהן עושין
מכשפות, וכן נראה בירושלמי (ה"ה) שאמרו שם המתארח בפונדק פטור מכפיית המטה דילמא
אמרי חרש הוא, ובפירושין אמרו לפי שהמטות עתה נקליטין יוצאין וגבוהין אחר כפייה ואינו
נראה כפייה, ואין טעם בזה לשבח אלא שכבר נהגו.
- 120 רא"ש מסכת מועד קטן פרק ג סימן לה
אבל קריעה קורע בשעת מיתה או מיד ששמע אפילו שלא בפניה כדאמרין גבי אמימר שקרע שלא
לפני בנו משום דעיקר קריעה בשעת חימום